

УДК 35.073.51

Вадим Негодченко,

докторант

Харківського національного університету внутрішніх справ

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Розкрито зміст державної інформаційної політики та обґрунтовано необхідність її вдосконалення. Акцентовано увагу на пріоритетних напрямках державної інформаційної політики в Україні, що дало змогу запропонувати розширити перелік зазначених напрямів, що визначений на законодавчому рівні. Наголошено на перспективних шляхах оптимізації адміністративного законодавства, що регулює різноманітні аспекти захисту національного інформаційного простору від негативних інформаційних впливів.

Ключові слова: державна інформаційна політика, напрями, адміністративне законодавство, оптимізація, національний інформаційний простір.

Реалізація державної інформаційної політики повинна відбуватися за допомогою сукупності правових механізмів та організаційних заходів, у результаті застосування яких має бути досягнуто позитивний ефект: гармонізація інтересів людини, суспільства та держави в інформаційній діяльності; недопущення незаконного розповсюдження, застосування і порушення цілісності інформації. Сучасний стан суспільного розвитку, а також ситуація, що склалася в українському та світовому інформаційному просторі, потребують посилення ролі держави у процесі забезпечення доступу громадян України до оперативної, об'єктивної інформації, гарантування захисту національного інформаційного простору від негативних інформаційних впливів [1]. У зв'язку із цим великого значення набуває вироблення адекватної державної інформаційної політики, здатної протистояти зовнішнім загрозам. Особливої уваги потребує вирішення питання щодо переліку пріоритетних напрямів державної інформаційної політики, оскільки раціональне та обґрунтоване їх виокремлення дасть змогу зосередити зусилля як науковців, так і працівників відповідних органів державної влади та інституцій громадянського суспільства на врегулюванні пріоритетних сфер суспільного життя, а також реалізації комплексу задач, спрямованих на втілення у життя ключових положень державної інформаційної політики.

Питанню аналізу основних напрямів державної інформаційної політики в Україні присвячено праці цілої низки україн-

ських дослідників, таких як О. Голобуцький, Г. Головка, В. Дзюндзюк, С. Зуєв, Н. Корніловська, О. Крюков, Ю. Машкаров, Д. Мельник, О. Мостовенко, О. Орлов, В. Стеклов, В. Степанов, О. Орлов, В. Тронь, О. Шевчук, С. Чукут та ін. Проте означені дослідження висвітлювали завдання держави щодо формування та реалізації державної інформаційної політики у відносно стабільній зовнішньо- та внутрішньополітичній ситуації. Водно час нинішні умови фактичної інформаційної війни в Україні (викликані як зовнішніми, так і внутрішніми чинниками) вимагають пошуку нових засобів державного регулювання інформаційної сфери, що зумовлює актуальність даного дослідження.

Метою статті є визначення та аналіз основних напрямів державної інформаційної політики в Україні на сучасному етапі розвитку української держави і суспільства.

Виклад основного матеріалу. Новизна роботи полягає в тому, що аналіз основних напрямів державної інформаційної політики в Україні буде здійснюватися через призму положень адміністративного та конституційного права. Таким чином, досягти мети даної статті планується через вивчення досвіду у сфері наукового визначення та нормативного закріплення вказаних категорій із подальшим формулюванням власних висновків.

Перш за все вважаємо за необхідне проаналізувати термін «державна інформаційна політика». У зв'язку із цим спробуємо визначитися зі змістом поняття «політика». Вважаємо, що даний термін слід роз-

глядати як сукупність взаємоузгоджених та взаємообумовлених конкретних концептуальних ідей, що побудована з урахуванням інтересів та потреб громадян, суспільства та держави у певній сфері життєдіяльності. Слід підкреслити, що політика може відрізнятися своїми об'єктами, суб'єктами, цілями і засобами. Так, наприклад, об'єктом інформаційної політики є національна інформаційна сфера з усіма її компонентами [2, с. 131].

Що стосується державної інформаційної політики, то, як зазначає Ю. М. Іванченко, під нею слід розуміти сукупність основних напрямів і способів діяльності держави з отримання, використання, поширення та зберігання інформації [3]. Необхідно звернути увагу на думку І. Р. Березовської, яка, аналізуючи поняття «державна інформаційна політика», вказує, що така політика повинна закласти основи для вирішення фундаментальних завдань розвитку суспільства, головними з яких є формування єдиного інформаційного простору України та її входження у світовий інформаційний простір, гарантування інформаційної безпеки особистості, суспільства й держави [4].

Погоджуємося з позицією Г. М. Красностуга, що державна інформаційна політика забезпечується за допомогою дій, які за сутністю є комплексом цілеспрямованих організаційних і правових заходів, що впливають на об'єкт управління (певний державний інтерес), у результаті чого досягається необхідний для суспільства результат [1].

На нашу ж думку, з метою забезпечення інформаційної безпеки держави спочатку визначаються загрози такій безпеці, формується певний правовий інструментарій, який буде застосований для подолання цих загроз із обов'язковим пріоритетом прав і свобод людини і громадянина, формується певний вектор розвитку інформаційних відносин. Тобто формується стратегія, доктрина, яка має назву «інформаційна політика держави» та являє собою певну правову позицію, що полягає у визначенні правового інструментарію, за допомогою якого держава підтримує баланс інтересів індивідуума, суспільства та держави в інформаційній сфері та забезпечує інформаційну безпеку.

Таким чином, вважаємо, що державна інформаційна політика – це сукупність напрямів та способів реалізації цілого комплексу взаємопов'язаних заходів правового та організаційного характеру, спрямованих на отримання, використання, поширення та зберігання інформації, у результаті чого відбувається процес впливу уповноважених на те суб'єктів (насамперед, відповідних органів

державної влади) на об'єкт управління з метою досягнення необхідного результату.

Таким чином, зважаючи на проведений аналіз, можна дійти висновку, що в рамках реалізації державної інформаційної політики відбувається врегульована нормами права діяльність уповноважених на те суб'єктів з метою втілення у життя різноманітних механізмів отримання, використання, поширення та зберігання інформації.

Що стосується пріоритетних напрямів державної інформаційної політики, то Законом України «Про інформацію» до їх числа віднесено такі:

- забезпечення доступу кожного до інформації;
- забезпечення рівних можливостей щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації;
- створення умов для формування в Україні інформаційного суспільства;
- забезпечення відкритості та прозорості діяльності суб'єктів владних повноважень;
- створення інформаційних систем і мереж інформації, розвиток електронного урядування;
- постійне оновлення, збагачення та зберігання національних інформаційних ресурсів;
- забезпечення інформаційної безпеки України;
- сприяння міжнародній співпраці в інформаційній сфері та входженню України до світового інформаційного простору [5].

Треба звернути увагу на позицію Ю. М. Іванченка, який, розглядаючи питання напрямів державної інформаційної політики, пропонує виокремити такі її головні напрями: забезпечення доступу громадян до інформації; створення національних систем і мереж інформації; зміцнення матеріально-технічних, фінансових, організаційних, правових і наукових основ інформаційної діяльності; забезпечення ефективного використання інформації; сприяння постійному оновленню, збагаченню та зберіганню національних інформаційних ресурсів; створення загальної системи охорони інформації; сприяння міжнародному співробітництву в галузі інформації і гарантування інформаційного суверенітету України; сприяння задоволенню інформаційних потреб закордонних українців [3].

Інші ж учені-адміністративісти (зокрема, В. І. Пожуєв, Ю. В. Нестеряк та М. Мельник), погоджуючись у цілому з переліченими вище напрямками державної інформаційної політики, пропонують до їх числа додати такі: забезпечення умов для розвитку і захисту всіх форм власності на інформаційні

ресурси; формування і захист державних інформаційних ресурсів; створення і розвиток центральних і регіональних інформаційних систем та мереж, забезпечення їх сумісності і взаємодії в єдиному інформаційному просторі держави; створення умов для якісного й ефективного інформаційного забезпечення громадян, установ державної влади, органів місцевого самоуправління, організацій і суспільних об'єднань на основі державних інформаційних ресурсів; підтримка проектів і програм інформатизації; створення й удосконалення системи інвестування і механізму стимулювання розробки і реалізації проектів інформатизації; розвиток законодавства у сфері інформаційних процесів, інформатизації і захисту інформації; забезпечення національної безпеки у сфері інформатизації; сприяння формуванню ринку інформаційних ресурсів, послуг, інформаційних систем і технологій, засобів їх забезпечення; формування і здійснення єдиної науково-технічної промислової політики у сфері інформатизації з урахуванням сучасного світового рівня розвитку інформаційних технологій та ін. [6, с. 4-12; 7, с. 111-119; 8].

У результаті аналізу наведених вище підходів до визначення переліку пріоритетних напрямів державної інформаційної політики можна дійти висновку, що цей перелік не є статичним, він повинен постійно змінюватися. Тобто напрями державної інформаційної політики детерміновані не тільки динамічністю суспільного життя, але й розвитком ІТ-технологій та необхідністю державного регулювання інформаційних відносин.

Як і будь-яка інша діяльність, державна інформаційна політика здійснюється для досягнення певної мети – розглянемо її більш детально. Так, як зазначає І. В. Арістова, головною довгостроковою метою державної інформаційної політики України є формування відкритого інформаційного суспільства на основі розвитку єдиного інформаційного простору цілісної держави, його інтеграція у світовий інформаційний простір з урахуванням національних особливостей і інтересів під час забезпечення інформаційної безпеки на внутрішньодержавному та міжнародному рівнях [9, с. 24-30]. На думку О. В. Сосніна, головною метою державної інформаційної політики стосовно забезпечення національних інформаційних ресурсів є створення необхідних економічних і соціокультурних умов та правових і організаційних механізмів формування, розвитку і забезпечення ефективного використання національних інформаційних ресурсів в усіх сферах життя і діяльності громадянина, суспільства й держави. У даному контексті функції державно-

го управління інформаційними ресурсами можна сформулювати так:

- розробка й прийняття політичних рішень, законодавчих і нормативно-правових актів щодо забезпечення системи управління національними інформаційними ресурсами та удосконалення механізмів реалізації правових норм чинного законодавства;

- визначення і здійснення повноважень державних органів, органів регіонального й місцевого самоврядування щодо оперативного управління (володіння, розпорядження, користування) державними інформаційними ресурсами;

- розробка і реалізація організаційних заходів і нормативно-методичного забезпечення відомчих і регіональних структур та недержавного сектора у сфері формування та використання інформаційних ресурсів за умови координації діяльності згаданих структур;

- розробка і реалізація фінансово-економічних засад регулювання процесів формування та використання інформаційних ресурсів;

- здійснення державної реєстрації інформаційних ресурсів, забезпечення повноти створення первинних і похідних інформаційних ресурсів на засадах використання інформації, що виникає (створюється) у процесі діяльності державних органів, органів регіонального та місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності;

- введення технологічно та методологічно єдиних засад формування інформаційних ресурсів за результатами діяльності державних органів, органів регіонального та місцевого самоврядування, державних підприємств і організацій для надання їх у вільний доступ громадянам і організаціям (крім інформаційних ресурсів, що мають відомості, віднесені до державної таємниці та до іншої інформації з обмеженим доступом);

- забезпечення ефективного використання інформаційних ресурсів для діяльності державних органів, органів регіонального і місцевого самоврядування та державних підприємств, установ і організацій;

- оптимізація державної політики інформатизації щодо забезпечення науково-технічних, виробничо-технологічних і організаційно-економічних умов створення та застосування інформаційних технологій, інших елементів інформаційної інфраструктури для формування, розвитку й ефективного використання інформаційних ресурсів та сприяння доступу громадян до світових інформаційних ресурсів, глобальних інформаційних систем;

- забезпечення функціонування ефективно діючої комплексної системи захисту інформаційних ресурсів;
- забезпечення захисту громадян, суспільства і держави від хибної, спотвореної та недостовірної інформації;
- забезпечення розробки та застосування правових, організаційних і економічних механізмів стосовно форм та засобів обігу інформаційних ресурсів України (ринку інформації, інформаційних технологій, засобів обробки інформації та інформаційних послуг);
- регулювання інформаційного співробітництва, спрямованого на забезпечення рівноправного і взаємовигідного використання національних інформаційних ресурсів у процесі міжнародного обміну, здійснення єдиної державної політики наукової підтримки системи державного управління формуванням, розвитком і використанням національних інформаційних ресурсів;
- кадрове забезпечення функціонування системи державного управління національними інформаційними ресурсами;
- інформаційно-аналітичне забезпечення прийняття управлінських рішень у сфері управління інформаційними ресурсами;
- контроль за встановленим порядком і правилами формування, розвитку і використання інформаційних ресурсів;
- нагляд за додержанням законодавства у сфері формування, розвитку, використання інформаційних ресурсів та здійснення правосуддя у сфері суспільних інформаційних відносин [10].

Виходячи із функцій інформаційної сфери та політики європейської інтеграції України, підтримуємо позицію М. Л. Пахніна, який зазначає, що державна інформаційна політика повинна спиратися на такі базові принципи:

- відкритості – всі основні заходи інформаційної політики повинні відкрито обговорюватися суспільством;
- рівності інтересів – політика рівною мірою враховує інтереси всіх учасників інформаційної діяльності незалежно від їх положення в суспільстві і форми власності (єдині для всіх «правила гри»);
- системності – під час реалізації прийнятих рішень щодо зміни стану одного з об'єктів регулювання повинні враховуватися його наслідки для стану інших і всіх у сукупності;
- пріоритетності вітчизняного виробника – за рівних умов пріоритет віддається конкурентному вітчизняному виробнику інформаційно-комунікаційних засобів, продуктів і послуг;

- соціальної орієнтації – основні заходи державної інформаційної політики повинні бути спрямовані на забезпечення соціальних інтересів громадян України;
- патріотизму – всі заходи щодо розвитку інформаційної сфери мають реалізовуватися на основі захисту національних інтересів;
- пріоритетності права – розвиток і застосування правового регулювання має пріоритет перед будь-якими формами вирішення проблем інформаційної сфери [11, с. 3].

Висновок

На нашу думку, з метою оптимізації адміністративного законодавства, що регулює різноманітні аспекти захисту національного інформаційного простору від негативних інформаційних впливів, було б доцільно доповнити перелік основних напрямів державної інформаційної політики, закріплених у Законі України «Про інформацію», такими: сприяння формуванню ринку інформаційних ресурсів, послуг, інформаційних систем і технологій, засобів їх забезпечення; розвиток адміністративного законодавства у сфері інформаційних процесів (у тому числі приведення законодавчої бази у відповідність до міжнародних стандартів у цій сфері), інформатизації і захисту інформації; підтримка проектів і програм інформатизації; правове регулювання функціонування в Україні міжнародних інформаційних систем (зокрема, мережі Інтернет); пропагування курсу держави на створення та розвиток відкритого інформаційного суспільства; подальший розвиток інформаційного права як самостійної галузі права та ін. У результаті це дасть змогу підтримати політичний та соціально-економічний курс нашої держави, удосконалити правове регулювання відносин в інформаційній сфері, підвищити ефективність інформаційної культури населення та відповідальне ставлення до користування інформаційним простором; оптимізувати системи управління інформаційними ресурсами як на загальнодержавному, так і індивідуальному рівні.

Список використаних джерел:

1. Красноступ Г.М. Основні напрями правового забезпечення державної інформаційної політики / Г.М. Красноступ // Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.minjust.gov.ua/30768>
2. Токар О. Державна інформаційна політика: проблеми визначення концепту / О. Токар // Політичний менеджер. – 2009. – № 5. – С.131–141.
3. Іванченко Ю.М. Сутність, головні напрями та способи державної інформаційної політики в Україні / Ю.М. Іванченко // Державне управління: теорія та практика. – 2005. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej2/>

4. Березовська І.Р. Державна інформаційна політика України та основні напрями її вдосконалення / І.Р. Березовська, Д.М. Русак // Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки». – 2014. – № 4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/issue/view/132

5. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-ХІІ (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

6. Пожуєв В.І. Формування державної інформаційної політики в умовах глобалізації / В.І. Пожуєв // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2010. – Вип. 43. – С. 4–12.

7. Нестеряк Ю.В. Нормативно-правові основи державної інформаційної політики України в умовах розвитку інформаційного суспільства / Ю.В. Нестеряк // Теорія та практика державного управління. – 2012. – Вип. 4(39). – С. 111–119.

8. Мельник М. Сутність поняття «державна політика розвитку інформаційного суспільства»: узагальнення європейських та вітчизняних трактувань / М. Мельник // Науковий вісник «Демократичне врядування». – 2012. – Вип. 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnik9/fail/Melnyk.pdf

9. Арістова І.В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти : монографія / І.В. Арістова; за загальною редакцією д-ра юрид. наук, проф. Бандурки О.М.. – Харків: Вид-во Ун-ту внутр. Справ, 2000. – 368 с.

10. Соснін О.В. Державна інформаційна політика і національні інформаційні ресурси / О.В. Соснін [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://old.niss.gov.ua/book/D_p2.htm

11. Пахнін М.Л. Принципи, завдання та інструменти державної інформаційної політики України в сучасних умовах / М.Л. Пахнін // Теорія та практика державного управління. – Вип. 3(46). – С.1–9.

Раскрыто содержание государственной информационной политики, и обоснована необходимость ее совершенствования. Акцентировано внимание на приоритетных направлениях государственной информационной политики в Украине, что позволило предложить расширить перечень указанных направлений, определенный на законодательном уровне. Отмечены перспективные пути оптимизации административного законодательства, регулирующие различные аспекты защиты национальной информационного пространства от негативных информационных воздействий.

Ключевые слова: государственная информационная политика, направления, административное законодательство, оптимизация, национальное информационное пространство.

The content of the state information policy is revealed and the necessity of its perfection is substantiated. The attention is focused on the priorities of the state information policy in Ukraine, which allowed offering to expand the list of these areas defined at the legislative level. Noted promising ways to optimize the administrative legislation regulating various aspects of the protection of the national information space from the negative information impacts.

Key words: state information policy, direction, administrative legislation, optimization, national information space.

